

Gazdaságilag egész indokolatlan a francia frank ingadozása és Franciaország pénzügyi válsága

(A Világ párizsi tudósítójától.) A francia külkereskedelmi mérleg a még nem végleges kimutatások szerint nem kevesebb, mint 740 millió aranyfrank kiviteli többlettel záródik, tehát Franciaország, amely a háború előtt állandóan passzív külkereskedelmi mérleg mellett — gazdagodott, most papírfrankokban nem sokkal kevesebb, mint 4 milliárd, aranyfrankokban pedig 740 millió kiviteli többlettel zárta az évet.

De a fizetési mérlegben nemcsak ez a 740 millió aranyfrank szerepel. Az amerikai szenátus által összeállított szakértői vélemények szerint Párizs és a Riviera idegenforgalma révén évi 1000 millió aranyfrank kerül a francia fizetési mérleg aktív oldalára. Ehhez járul az, hogy Franciaországnak még mindig van 100 millió aranyfrank kamatbevétele külföldön elhelyezett tőkéből, míg a közlekedési bevételek címén vagy 200 millió aranyfrank szerepel a fizetési mérleg aktív oldalán. Eszerint a francia fizetési mérleg több, mint 2000 millió aranyfrankkal volna aktív, ha nem esnének el bizonyos tételek. De Franciaország sok idegen munkást foglalkoztat és ezek mintegy 300 millió aranyfrankot küldenek haza, míg a francia tőke-exportot, amelynek egy részét természetesen könnyű volna beszüntetni, másik 300 millió aranyfrankra becsülik. De azért még így is marad 1440 millió aranyfrank aktívum a fizetési mérlegben: és ez azt mutatja, hogy Franciaország egész kivételes helyzetben van az európai gazdasági nagyhatalmakkal szemben még akkor is, ha számbavesszük a francia állam kommersziális természetű törléseit.

Amellett az 1440 millió aranyfrankba nincsenek beszámítva a Németország által teljesített fizetések, amelyek tíz hónap alatt 407 millió aranyfrankot értek el, és így az egész 1925. évre több, mint 600 millió aranyfrankot tehetnek. Ebből ugyan vagy 140 millió aranyfrankot le kell vonni, mert ennyit emésztettek fel az okkupációs csapatok, azonkívül levonásba kell hozni a szállítási költségeket és néhány más tételt is, de azért a Dawes-egyezmény értelmében teljesített német szolgáltatások tiszta értéke a francia fizetési mérleg szempontjából legalább 400 millió aranyfrank volt a múlt évben.

10 milliárd költség

Igy aztán könnyű újból eljutni az 1940 millió aranyfrankos — ha szabad ezt a szót használni — fölösleghez, a francia fizetési mérlegben, és ez papírfrankokban nem sokkal kevesebb 10 milliárdnál. Ilyen körülmények között valóban rejtélyesnek látszik az, ha az 1925. év a legsúlyosabb pénzügyi válság jegyében telt el, három kormányváltásra vezetett, és nyolc pénzügyminiszter adta egymás kezébe a kilincset a Louvre-palotában. Az egész bizonyos, hogy ilyen fizetési mérleggel, és a prosperitásnak ilyen világos, komoly jelei közben soha még állam nem küzdött a legsúlyosabb pénzügyi krízissel és valutáris válsággal.

Látszólag az amerikai tartozások rendezettségére sem érintheti Franciaország rendkívül kedvező helyzetét, mert abban az esetben, ha Mellon amerikai pénzügyi államtitkár merev álláspontjának volna kénytelen alárendelni magát Franciaország, 3 százalékos kamatot és 0.5 törlesztést fizetve, akkor ez 126 millió dollárral, tehát 650 millió aranyfrankkal terhelne meg a francia fizetési mérleget, míg az angol tartozások törlesztése mintegy 300 millió aranyfrankot tenne. Igaz ugyan, hogy az angol tartozásokra nézve hosszú moratóriumot helyeztek kildatásba Franciaországnak, és legalább részlegesen hosszú moratóriumra számíthat Amerika részéről is a francia kormány, de még abban az esetben is, ha egyszerre válnának esedékessé az angol és az amerikai törlesztések, még mindig közel 1000 millió aranyfrankkal haladna meg a fizetési mérleg aktív oldala a passzív tételeket: és így látszólag nincsen súlyosabb paradoxon, mint Franciaországban pénzügyi válságról és valutaválságról beszélni. A válság azért megvan, és előbb megbukatta a Poincaré-rendszert: de 1924 tavasza óta sem enyhült a nyomása.

Itt mégis megváratlanul kell keresni, mert rejtélyesnek tűnik fel az, hogy csupa aktívummal és csupa fölöslebből miként támadhat súlyos krízis? Papírforma szerint egyetlen ország sem állhatva olyan távol akármiféle válságos jelenségtől a pénzügyi kérdések területén, mint az a Franciaország, ahol nyolc pénzügyminiszterre volt szükség egyetlen év alatt, és nyolc pénzügyminiszter sem tudott egyetlen komoly lépést tenni a válság leküzdése felé, pedig a nyolc között volt Caillaux is.

Az exportált frankok

Az egyik magyarázat tudvalevőleg a rövidlejárati kincstári utalványok kérdése. Ezeket a kincstári utalványokat a legnagyobb könnyelműséggel becsatolták ki a nemzeti blokk kormányai, és minden előre látás nélkül szabták meg a kincstári utalványok esedékességének dátumát, abban bízva, hogy az esedékesség majd amúgyis megtörténik a kincstári utalványok konverziója járadékokra, vagy legrosszabb esetben új kincstári utalványokkal fogják be-

váltani a régiókat. Ezek a számvetések megdőlték és kiderült az, hogy a francia kormánynak többé semmiféle beföldi hitele nincsen, mert azt a kistőkés-réteget, amely az évtizedek sora óta finanszírozta a francia államot, teljesen elkedvetlenítette, hogy a frank érték hanyatlása és az árak emelkedése következtében szinte teljesen elérte a lenedezett állampapírokban elhelyezett vagyona. Hiába próbálta fontokban biztosítani az új állampapírok kamatozását Caillaux, a valutában megszabott kamatok sem biztosíthatták Caillaux kölcsönének a sikert, egyszerűen azért, mert a bizalmi válság folytán az állam szava és az állam ígérete elvesztették hitelüket. A valutabiztosítás tehát nem jelentett sokat a francia kistőkés nagy része előtt.

A kincstári utalványok esedékességének torlódása mellett van egy másik súlyos momentum is és ez szintén a múlt bűneinek következménye. 1919 tavaszán az angol és az amerikai kölcsönök fedezték a francia költségvetést, valamint a francia külkereskedelmi mérleg hiányát, de 1919 óta éveken át súlyos passzívummal végződött a francia külkereskedelmi mérleg és erre Franciaor-

szág egyszerűen — bankjegyeket exportált. Az 55 milliárdos francia bankjegyforgalomból most elég komoly becslések szerint 15 milliárd van így a külföldön, és ez a 15 milliárd az az — anyag, amellyel a spekuláció dolgozik. Ezt a 15 milliárdot kellene valamilyen módon megfogni, lekötöni, fokozatosan lecsapolni, mert amíg ilyen bankjegymennyiségek vannak a francia határokon kívül, addig rendkívül éles reakcióval jár minden újabb hullámvérse annak a bizalmi válságnak, amelyet a francia határokon innen nem tudott leküzdeni az 1925. év nyolc pénzügyminiszterének egyike sem.

Ez az a pont, ahol gyorsan, könnyen, biztosan hozná meg a segítséget egy újabb amerikai kölcsön. A font paritásos árfolyamának biztosítására az angol kormány 500 millió font kölcsönt kapott New-Yorkban, — lehívásra, tehát az a 300 millió font, vagy ennek egy része bármikor rendelkezésre áll az angol kormánynak, ha a font árfolyama alátámasztást igényelne.

A 300 millió fontnak a kisebb, sőt a jóval kisebb fele is elég volna, hogy egyrészt biztosítsa az esedékessé vált kincstári utalványok sima beváltását: másrészt kifelé elejét vegye a frank árfolyamhanyatlásának. Csak éppen a bizalmi válság egyre terjed, és elérte már Amerikát is, akármilyen kevésbé indokolt a statisztika szerint ez a bizalmatlanság.

Méhely Lajos nem nyilatkozik sem a vak rákról, sem a „kőadagoló őrnagy“-ról, mert a rákügy lovagias ügyé fajult

(A Világ tudósítójától.) A rákügy mellett van most egy másik ügyünk is: a vakrák-ügy. Nem olyan népszerű, nem is olyan nemzetközi érdeklődésű, de azért úgy látszik nagy ügy lehet, mert tegnap bíróság előtt tárgyalták, mára pedig már — lovagias-ügy is lett belőle. Méhely Lajos egyetemi tanár és Bokor Elemér őrnagy ütköztek össze azon, hogy kettőjük közül ki találta meg először az abaligeti vak rákot, az úgynevezett vak planáriát.

A tegnapi bírósági tárgyaláson azonban nem derült ki, hogy kinek van igaza. Méhely Lajosnak, az egyéni fölfogású fajbiológusnak, aki népszerű professzornak, vagy Bokor Elemér őrnagynak, aki az ötlet volt, hogy menjenek ki az abaligeti világtalan rák föl-kutatására.

A Világ munkatársa ma fölkereste Méhely Lajos professzort, hogy világítsa meg a vakrák-ügyet tudományos oldalról. Miután ő maga mondotta akadémiai fölvallásában és a tegnapi tárgyaláson is, hogy Bokor őrnagy csak mint kőadagoló szerepelt a kutatásoknál, Méhely professzor egyetemi dolgozószobájában fogadott és nagyon szívélyes formában kijelentette, hogy ebben az ügyben

semmiféle nyilatkozatot nem tehet.

— Annyi mindenféle konfuzus dolgot keverték össze a lapok, — mondotta a professzor, — hogy igazán nincs mit mondanom erről az ügyről. A véleményemet különben is kifejtettem már annakidején az Akadémián, az akadémiai fölvallások nyilvánosak, aki akarta, meghallhatta álláspontomat.

Majd így szólt a kitűnő fajbiológus:

— Ezek az apró tüszúrákok, vagy bolhacsipések, amiket a lapok egy-egy megjegyzésben helyeznek el, nem érnek föl hozzám... Mindig magam védtem meg magamat, nem szorultam senki támogatására és életemben vezérrelvül vallottam és vallom azt az igen jó mondást, hogy: per aspera ad astra.

Rövid gondolkodás után így folytatja:

— Ezt a pár mondatot is azonban csak önnek, a magánembernek mondtam, de különben sem nyilatkozhatnék a vakrák-ügyben, mert lovagias útra került az ügy Bokor őrnaggyal.

A vak rákról mindössze ennyit volt hajlandó kijelenteni Méhely professzor és azt sem akarta megmagyarázni, hogy milyen fajbiológiai alapon fajult a vakrák-ügy lovagias ügyé.

Hivatal, ahol negyven millió ak' a tornyosodik az asztalokon

(A Világ tudósítójától.) A városháza labirintus épületének egyik csendes szárnyában húzódik meg egy hivatal, ahol hozzávetőleg százszámítás szerint negyven millió aktív őriznek, kezelnek és ennek a negyven millió aktának, okmányoknak mindössze hat tisztviselő a gondozója. A székesfőváros levéltára ez a hivatal, ahol nemcsak okmányokat őriznek, hanem, mint a többi városi hivatalokban, aktákat is elintéznek. A levéltár munkájának most megvan az aktualitása is, mert a főváros új kórnak a történetére vonatkozó dokumentumokat most hozzák napvilágra.

Gárdonyi Albert főlevéltáros a levéltár vezetője, aki naphosszat ül a régi okmányok között, délelőtt, délután bent ül szobájában, elvonulva a napi élet eseményeitől, kutat a múlt emlékeiben.

Amikor meglátogattam ebben a csendes hivatalban, ezt mondta nevetve:

— Elvisehném könnyen már a fegyházat is, annyira megszoktam az egy szobában való tartózkodást. Egész nap itt ülök.

— Rengeteg okmányt őrzünk, aminek az is az oka, hogy a tizenöt évvel ezelőtti trások hozzánk kerülnek, tehát már az 1910-es okmányok is nálunk vannak. Eddig kilenc tisztviselő dolgozott a hivatalban, azonban a létszámdöcsökentés hat tisztviselőre redukálta a levéltár hivatalnokainak számát, ami nagy nehézséget okoz, mert hiszen a tisztviselők nem igen érnek rá, hogy a tudományos munkának szentelhetessék idejüket, túlnyomórészt kénytelenek prioritási és más adminisztrációs munkákkal tölteni az időt, úgyhogy lajstromozási és más ilyen természetű munkával telnek a napok.

— Milyen nagyszabású munkát fejezett be legutóbb a levéltár?

— Legutóbb befejeztük az ötven éves Budapest történetére vonatkozó dokumentumok összegyűjtését. Általában véve az újkori Budapesttel csak most kezdenek foglalkozni, az erre vonatkozó okmánygyűjteményt csak most dolgozzák föl. A levéltár anyaga 1687-től van összegyűjtve, tehát a török hódoltság idejéből nincsenek okmányaink.

— Milyen érdekes okmányok kerültek napvilágra eddig a levéltárból?

— Kevesen ismerik Széchenyi István gróf tevékenységének részleteit a fővárossal kap-

csolatban, noha működésének túlnyomórésze erre vonatkozik. Most olvasgatom éppen a Lánchíd építésére vonatkozó aktákat, amelyekből kiderül, hogy Buda és Pest között föltámasztandó híd eszméjét először egy Kampmiller József nevezetű ember vetette föl 1819-ben. Ez a híd kő-alapon nyugvó /ahid lett volna. A város azonban elutasította anyagi okok miatt. Ez a Kampmiller állandóan lelkes szavakkal igyekezett az állandó híd eszméjének meggyerni a város vezetőit s mint tudjuk, siker nélkül, mint ahogy Széchenyi is csak évekre menő agitáció után tudta a várost rávenni a híd fölépítésére. Nem akartak ugyanis lemondani Pest és Buda a 44 ezer forint évi bérjövetelemről, amelyet a híd bérletéről kaptak. Érdekességek azok a bizottsági ülésekről fölvett jegyzőkönyvek, amelyek részletesen közlik a Lánchíd ügyében elhangzott érveket. Széchenyi, aki „választott polgár” volt, ugyan-csak sok akadállyal volt kénytelen megküzdni, amint ezekből a jegyzőkönyvekből kiderül. Ki emlékszik ma már a Széchenyi sétatérre? Pedig ez nagy dolog volt. A jegyintézet mostani palotája előtt, a tőzsde mostani épületéből balra húzódik ez a fásított rész, amely ma már egybeolvad a Szabadság térrel, alig lehet észrevenni, hogy külön tér, külön szelvény jellege van. Széchenyi nagy fáradsággal hozta össze a „Sétatérterület”-ot, hogy megvédje Pestet a portól és homoktól, ezért nagy költséggel állította föl a sétatérkert, amelynek első fáját 1846-ban ültette el felesége, Crescencia grófnő. 1855-ben kioszk is volt ezen a helyen, persze eltűnt ez is, mint sok más emléke az akkori időknek...

A főlevéltáros fölvesz az asztalról egy kimutatást s ezt mondja:

— Most került elő ez a pár adat is. 1765-ben Pest jelentéktelen városka volt, mert lakossága így oszlott meg: A lakosság száma 2692; ebből férfi: 1300, nő: 1392; zsidótelepítés ház 231, cseréptető ház 222, szalmatelepítés ház 693.

Elmondotta még a főlevéltáros, hogy rövidesen nyilvánosságra kerülnek új adatok Pest város keleti kereskedelméből, amelyekből sok fontos adattal lehet megrajzolni, hogyan fejlődött mostanáig a főváros kereskedelmi élete.

Három előállítás történt a késő éjszakai órákban a Royal Orfeum tüze ügyében

(A Világ tudósítójától.) Ma délelőtt fel-tízkor Lukács József, a Royal Orfeum fővilágosító mestere, amikor az orfeum elektromotorát meg akarta vizsgálni, észre-vette, hogy a színpadra vezető vasajtó hasa-dékán keresztül füst tölt el az öltözők irá-nyába. Lukács József kinyitotta a vasajtót és amikor benézett a színpadra, látta, hogy a jobboldal díszletei már mind lángokban állnak és a tűz kezd újból újból a másik oldal színpadára és díszleteire is. Lukács József nem vesztette el lélekjelenlétét és a po-koli hősséggel dacolva, berohant a színpadra és megcsavarta a záporkészülék fogantyúját, úgyhogy a színpadot pillanat alatt óriási víztömeg árasztotta el.

A nyitvahagyott vasajtón keresztül a füst az orfeum hársfaucái frontjára töltött, így pillanatok alatt mindenki tudta az orfeum épületében, hogy tűz ütött ki. A jelenlévő díszletező munkások berohantak a színpadra, azonban semmit sem láthattak, mi-után a füst és a záporkészülék működésbe-lépése folytán támadt gőzfelhők mindent el-takartak. Azonnal értesítették a közelben posztoló rendőrszemet és telefonon fel-hívták a tűzoltókat is, akik hat perc alatt óriási készültséggel vonultak ki a lángban álló színházépülethez. Öt kerület őrsége vo-nult ki a tűzhöz, valamennyien motoros teekendőkkel és Niagaraakkal felszerelve, de mire kiérkeztek: a fenyegető tűzvesze-delem már lokalizáltnak volt tekinthető.

Szerencsére az előadás befejezése után, miként azt a tűzrendészeti szabályzat is elő-írja, tegnap este leeresztették az orfeum színpadát a nézőtérrel elválasztó vasfü-gőnyt, így a lángok nem terjedhettek át a nézőtérre. A többi elvégzte a záporkészü-lék, amely teljes negyedórán át árasztotta el víztömeggel a lángban álló színpadot. A tűzoltók az orfeum hársfaucái oldaláról két tömlőt vezettek be a tűz elfojtására.

Alig félórai munka után a tűzoltók már be is fejezték munkájukat: a tüzet elfojtották és így megakadályozták, hogy olyan tűzvész pusztítson az Erzsébet körúton, amely mé-reteiben meghaladja az utolsó évek vala-mennyi hasonló elemi katasztrófáját. Fő-képpen a színház kitűnően működő zápor-készülékének köszönhető, hogy a Royal Orfeum egész épülete nem égett hamuvá és nagy része van a veszedelem megfékezésé-ben Lukács József fővilágosító mesternek, aki lélekjelenlétét megőrizve, megindította a készüléket. Megható volt, hogyan mentették az orfeum artistái mutatóványaikhoz szüksé-ges felszereléseiket és hogyan hatolt át a nyolc Academy Girl az égő színpadon, hogy kimentsék a táncsámaikhoz szükséges kottákat.

A rendőrség a késő esti órákban foly-tatta a kihallgatásokat a tűz keletkezését illetően és a kihallgatások eredményeként előállították a főkapitányságra Szigethy István rajzolt, a Színházi Élet munkatár-sát, valamint egyik alkalmazottját, továbbá a Royal Orfeum hársfaucái épületének viceházmesterét. Mindhármukat reggel a rendőrség őrizetében tartják és csak reggel dönt a bünygyi osztály vezetője további sorsukat illetően. Annyit sikerült megállá-pítani, hogy a viceházmester közvetlenül a tüzet megelőző időben a színpadon tartó-zkodott és állítólag cifarettázott volna.

LANTOS RT.

Budapest, IV., Múzeum körút 3.

V. AUKCIOJA

a Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi-könyvtárának duplaiból és néhány más gyűjtemény könyveiből

A Magyar Nemzeti Múzeum főnn-állása óta először értékesíti nyilvános árverésen könyveit és így egészen ki-veletes alkalom nyílik a könyvbará-toknak arra, hogy valóban becses művekhez jussanak.

Ezek között nem kevesebb, mint 30 incunabula szerepel és 98 darab 1711 előtti Hungaricum, továbbá legjele-sebb, legértékesebb és legkeresettebb ma-gyar és külföldi írók első kiadásai, illusztrált és számozott kiadások, álta-lában színe-java a magyar és külföldi ritka és régi könyveknek.

AZ AUKCIÓRA KERÜLŐ KÖNY-VEK MEGTEKINTHETŐK 1926 JANUÁR 31-ÉN (VASÁRNAP) 10—2 ÓRAIG, FEBRUÁR 1-ÉN (HÉTFŐN) 10—6 ÓRAIG ÉS FEBRUÁR 2-ÁN (KEDDEN) 10—2 ÓRAIG.

AUKCIÓ 1926 FEBRUÁR 3-TÓL (SZERDÁN), NAPONTA DÉL-UTÁN 5 ÓRÁTÓL KEZDVE.

Diszes kiállítási katalógus 20.000 koronáért (az ár előzetes beküldése esetén postára adva is) kap-ható.